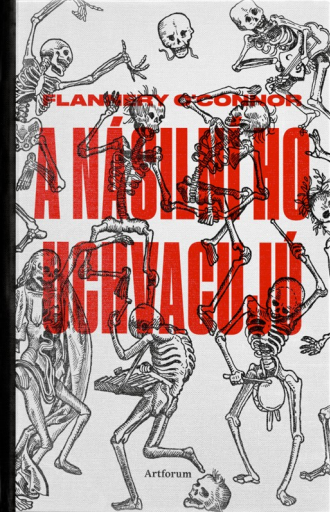

FLANNERY O'CONNOR

A NÁŠIM HO VČASU

Artforum

A NÁSILNÍ HO UCHVACUJÚ

S FINANČNOU PODPOROU
MINISTERSTVA KULTÚRY
SLOVENSKEJ REPUBLIKY

Vydanie tejto knihy podporila
firma 582 s.r.o.

582_{s.r.o.}

Flannery O'Connor
The Violent Bear It Away

Copyright © 1955, 1960 by Flannery O'Connor
Copyright renewed © 1988 by Regina O'Connor
Translation © Krištof Anetta, 2015
Design & Layout © Studio Limb, 2015
Slovak edition © Artforum, 2015

FLANNERY O'CONNOR

A NÁSILNÍ HO UCHVACUJÚ

Artforum

Edwardovi Francisovi O'Connorovi

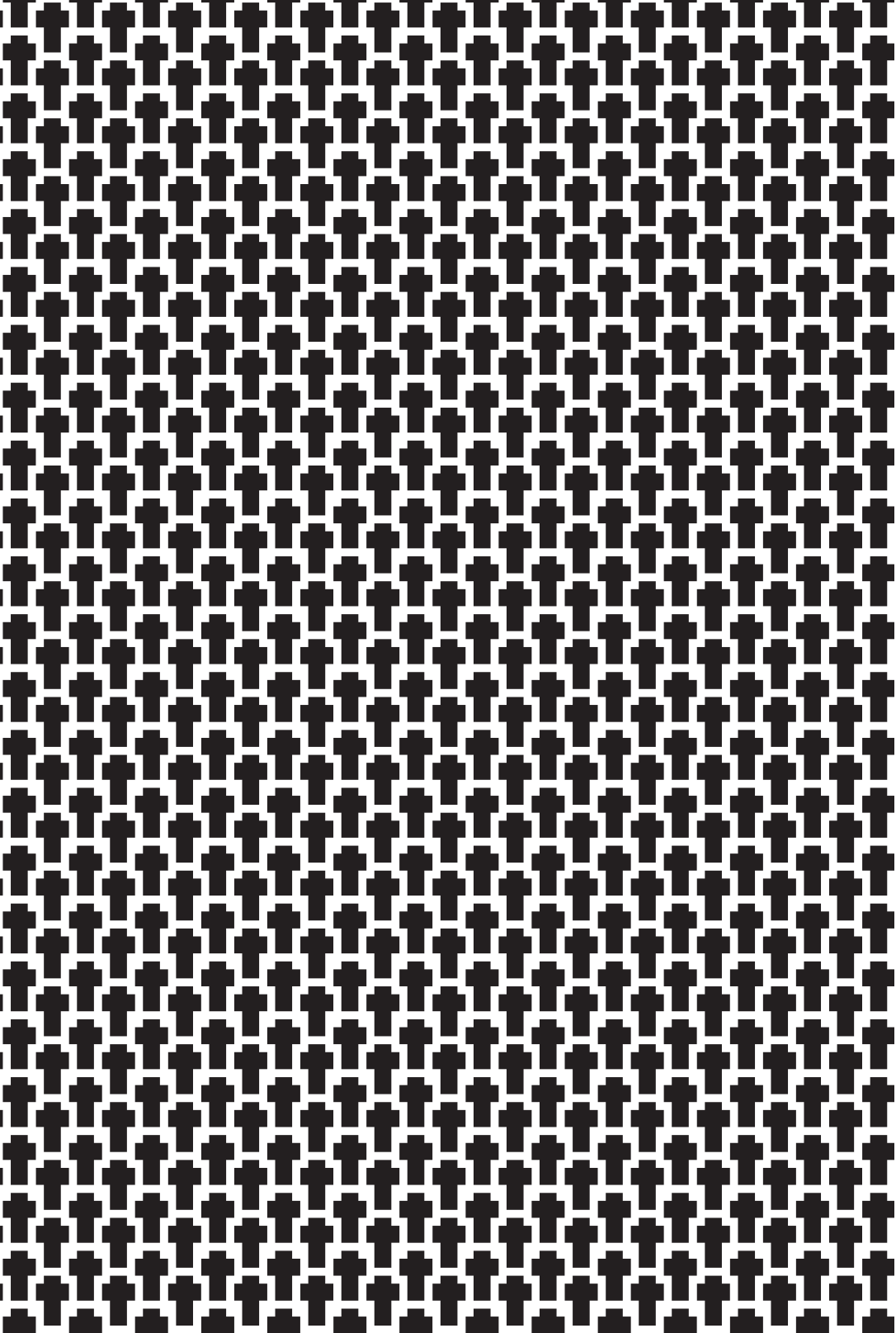
1896 – 1941

**„Odo dní Jána Krstiteľa až dodnes kráľovstvo
nebeské trpí násilie a násilní ho uchvacujú.”**

Evanjelium podľa Matúša 11:12

JEDNA

I

STRÝKO Francisa Mariona Tarwatera bol mŕtvy ešte len pol dňa, keď sa chlapec opil natoľko, až nebol schopný ďalej kopať hrob a černocho menom Buford Munson, ktorý prišiel, aby si naplnil krčah, musel hrob dokončiť a odtiahnuť telo, stále sediace pri raňajkách, a pochovať ho slušným a kresťanským spôsobom, so symbolom Spasiteľa pri hlave a dostatkom hliny, aby ho nevyhrabali psy. Buford prišiel okolo obeda, a keď pri západe slnka odchádzal, chlapec, Tarwater, ešte nebol naspäť z pálenice.

Starý muž bol Tarwaterovým prastrýkom, aspoň to tvrdil, a kam až detská pamäť siahala, vždy žili spolu. Strýko vravel, že mal sedemdesiat rokov, keď ho zachránil a podujal sa ho vychovať. Keď umrel, mal osemdesiatštyri. Tarwater podľa toho odhadoval svoj vek na štrnásť rokov. Strýko ho naučil počty, čítanie, písanie a dejiny začínajúce Adamom vyhnaným z raja, postupujúce cez prezidentov k Herbertovi Hooverovi, a v rámci špekulácií ďalej k druhému príchodu Ježiša a súdnemu dňu. Okrem toho, že mu poskytol dobré vzdelanie, ho zachránil pred jediným ďalším spojením so svetom, synovcom starého Tarwatera, učiteľom, ktorý vtedy nemal žiadne deti a chcel tohto syna svojej mŕtvej sestry vychovať podľa vlastných predstáv.

Starý muž mal možnosť zistiť, čo sú to za predstavy. Tri mesiace žil v jeho dome vďaka niečomu, čo vtedy považoval za lásku k blížnemu, ale, ako sám povedal, zistil, že

sa to na lásku k blížnemu vôbec nepodobalo. Počas celého pobytu na ňom synovec potajomky robil výskum. Synovec, ktorý ho prijal v mene lásky k blížnemu, sa zároveň zadnými dvierkami vkrádal do jeho duše, pýtal sa ho viacnázorné otázky, nastražoval pasce okolo domu a sledoval, ako im padá za obeť, a nakoniec o ňom uverejnil štúdiu v učiteľskom časopise. Zápach jeho činov stúpala až do neba a sám Pán starého muža zachránil. Zoslal mu záchvat videnia, prikázal mu ujsť s osiroteným chlapcom do tej najzabudnutejšej časti vidieka, vychovať ho, a tým opodstatniť svoje Vykúpenie. Pán mu zaistil dlhý život a on uchmatol dieťa učiteľovi pred nosa a zobral ho na čistinu Powderhead, pozemok, na ktorý mal doživotné právo.

Starý muž, tvrdiac, že je prorok, vychovával chlapca tak, aby sám očakával volanie Pána a aby bol pripravený na deň, keď ho začuje. Zaškolil ho do pohrôm, ktoré sa stávajú prorokom, tých z tohto sveta, ktoré sú bezvýznamné, a tých od Pána, ktoré proroka očistia plameňom, lebo jeho samého plameň očisťoval znova a znova. Učil sa v ohni.

Bol povolaný v ranej mladosti a vydal sa do mesta hlásať ničenie čakajúce svet, ktorý opustil svojho Spasiteľa. Z jadra svojej zúrivosti hlásal, že svet uvidí slnko vybuchnúť v krvi a ohni, a kým zúril a čakal, slnko každé ráno vychádzalo, pokojné a samozrejmé, ako keby nielen svet, ale aj sám Pán prepočul posolstvo proroka. Vychádzalo a zapadalo, vychádzalo a zapadalo nad svetom meniacim farbu zo zelenej na bielu, zo zelenej na bielu, zo zelenej na bielu, znova a znova. Vychádzalo a zapadalo a starý muž strácal nádej, že ho Pán vypočuje. Jedného rána na svoje veľké potešenie uvidel zo slnka vychádzať ohnivý prst a skôr, ako sa mohol obrátiť, skôr, ako mohol zakričať, prst sa ho dotkol a ničenie, na ktoré čakal, mu zachvátilo mozog a telo. Jeho vlastná krv bola vypálená, nie krv sveta.

Keďže sa na svojich chybách veľa naučil, mohol Tarwatera, keď sa ten rozhodol počúvať, učiť tvrdým faktom služby Pánu. Chlapec mal však vlastnú predstavu a počúval netrpezlivo, presvedčený, že on nebude robiť chyby, keď príde čas a Pán ho zavolá.

Nebolo to posledný raz, čo Pán napomenul starého muža ohňom, ale odkedy učiteľovi zobral Tarwatera sa to už nestalo. Vtedy záchvat videnia hovoril jednoznačne. Vedel, pred čím chlapca ochráni, a to, o čo sa snažil, bola záchrana, nie ničenie. Naučil sa dosť na to, aby nenávidel ničenie, čo musí prísť, a nie všetko, čo bude zničené.

Učiteľ Rayber zakrátko prišiel na to, kde sú, a vydal sa na čistinu zobrať si dieťa naspäť. Musel nechať auto na prašnej ceste a míľu kráčať cez les po chodníku, ktorý striedavo mizol a objavoval sa, aby nakoniec dorazil na kukuričné pole so zanedbanou dvojposchodovou chatrčou uprostred. Starý muž vždy s potešením rozprával Tarwaterovi o červenej, spotenej, hmyzom doštipanej tvári svojho synovca. Poskakovala v kukurici, hneď za ňou ružový, kvetovaný klobúk patriaci žene zo sociálky, ktorú zobral so sebou. Kukurica bola toho roku posadená na štyri stopy od verandy, a keď z nej synovec vyšiel, starý muž sa objavil vo dverách s brokovnicou a skríkol, že strelí každú nohu, čo sa dotkne jeho schodov, a tí dvaja stáli oproti sebe, zatiaľ čo sa žena zo sociálky vyhrabala z kukurice, rozháraná ako pávica, ktorú vyrušili v hniezde. Starý muž vravieval, že keby nebolo ženy zo sociálky, synovec by nevykročil. Tváre oboch boli do krvi doškriabané ostňami kríkov a z rukáva ženinej blúzy visel konárik černice.

Stačilo, aby pomaly vydýchla, akoby vypúšťala posledné zvyšky pozemskej trpezlivosti, a synovec zdvihol nohu a položil ju na schod a starý muž mu do nej strelil. Rozprával chlapcovi o synovcovom výraze rozčúlenej spravodlivosti,

výraze, ktorý ho rozzúrilo natoľko, že zľahka nadvihol brokovnicu a vystrelil znova, tentoraz odstrániac kúsok z jeho pravého ucha. Druhý výstrel z jeho tváre vymazal spravodlivosť a zanechal ju prázdnu a bielu, odhaliac, že za ňou nebolo nič, odhaliac, ako starý muž niekedy priznával, jeho vlastné zlyhanie, lebo kedysi dávno sa sám neúspešne pokúsil synovca zachrániť. Uniesol ho, keď mal sedem rokov, a zobral ho na vidiek a pokrstil ho a naučil ho pravdu o jeho Vykúpení, ale učenie vydržalo pôsobiť len niekoľko rokov, postupom času sa dieťa vydalo po inej ceste. Boli chvíle, keď myšlienka na to, že možno sám napomohol synovcovi k novému smerovaniu, v starom mužovi natoľko oťažela, že prestal Tarwaterovi rozprávať príbeh, prestal a civel pred seba, ako keby pozeral do jamy, čo sa mu otvorila pod nohami.

V takých chvíľach sa vydával do lesa a nechával Tarwatera na čistine samého, niekedy aj celé dni, kým si s Pánom vydiskutoval svoj mier, a keď sa vrátil, zúbožený a hladný, vyzeral tak, ako by podľa chlapca prorok vyzerať mal. Vyzeral, ako keby zápasil s divou mačkou, ako keby mal hlavu stále plnú obrazov, ktoré videl v jej očiach, svetelné kolesá a podivné príšery s obrovskými ohnivými krídlami a štyrmi hlavami otočenými do štyroch strán vesmíru. V takýchto chvíľach Tarwater vedel, že keď bude povolaný, povie: „Tu som, Pane, som pripravený!“ Inokedy, keď nebolo ohňa v strýkovom oku a hovoril len o pote a smrade kríža, o znovuzrození, aby sa umrelo, a o strávení večnosti jedením chleba života, chlapec nechával svoju myseľ zatúlať sa k iným veciam.

Myšlienky starého muža neprechádzali bodmi príbehu vždy rovnakou rýchlosťou. Niekedy, ako keby na to nechcel myslieť, rýchlo prebehol časťou, kde postrelil synovca a ponáhlal sa ďalej, rozprával o tom, ako tí dvaja, synovec a žena zo sociálky (už len jej meno bolo vtipné – Bernice Bishopová), zutekali, zanechávajúc za sebou vzdalujúce

sa šuchorenie v kukurici, a ako žena zo sociálky kričala: „Prečo si mi nič nepovedal? Vedel si, že je to blázon!“, a ako vybehol k oknu na poschodí a uvidel, že keď na druhej strane poľa vyšli von z kukurice, držala synovca okolo pása a podopierala ho, zatiaľ čo poskakoval smerom k lesu. Neskôr zistil, že sa s ňou oženil, hoci bola dvakrát taká stará ako on a mohol z nej dostať prinajlepšom jedno dieťa. Už nikdy mu nedovolila vrátiť sa tam.

A Pán, ako hovorieval starý muž, uchránil to jedno dieťa, čo z nej bolo možné dostať, pred tým, aby ho takíto rodičia skazili. Uchránil ho jediným možným spôsobom: dieťa bolo zadubené. Tu starý muž zastal a nechal na Tarwatera pôsobiť tiaž tejto záhady. Odkedy vedel o existencii dieťaťa, niekoľkokrát cestoval do mesta, aby sa ho pokúsil uniesť a pokrstiť, ale vždy sa s neúspechom vrátil. Učiteľ bol na pozore a starý muž už bol príliš tučný a neohybný na úlohu svižného únoscu.

„Keď umriem,“ povedal Tarwaterovi, „a ešte nebude pokrstený, bude to na tebe. Bude to prvá misia, na ktorú ťa Pán povolá.“

Chlapec veľmi silno pochyboval, že by jeho prvou misiou mal byť krst zadubeného dieťaťa. „Veru nie, nebude,“ povedal. „On nechce, aby som dorážal to, čo ty nedorazíš. Má pre mňa inakšie veci.“ A myslel pri tom na Mojžiša, ktorý udrel do skaly a vytryskla voda, na Jozueho, ktorý zastavil slnko, na Daniela, ktorý pohľadom skrotil levy v jame.

„Ty nemáš čo myslieť za Pána,“ povedal prastrýko. „Súd z teba môže vytriasť dušu.“

V to ráno, keď umrel, starý muž zišiel do kuchyne a spravil raňajky ako zvyčajne a umrel skôr, ako si stihol vložiť do úst prvú lyžičku. Prízemie domu bolo celé kuchy-

ňou, veľkou a tmavou, s pieckou na drevo na jednom konci a stolom z dosák pritiahnutým až k nej. Vrecia s krmivom a sladom boli naukladané v rohoch a železný šrot, piliny, staré povrazy, rebríky a iné práchno boli tam, kam ich on alebo Tarwater nechali spadnúť. Zvykli spávať v kuchyni, až dokiaľ v jednu noc skočil do okna rys a vydesil strýka tak, až vyniesol posteľ na poschodie, kde boli dve prázdne izby. Starý muž vtedy prorokoval, že tie schody ho oberú o desať rokov života. Vo chvíli smrti si sadal k raňajkám, hranatou červenou rukou zdvihol nôž do pol cesty k ústam, potom ho s výrazom úplného ohromenia spustil, až ruka klesla na okraj taniera a prevrátila ho tak, že spadol zo stola.

Bol to býci starec s krátkou hlavou posadenou priamo na ramenách a vystupujúcimi striebornými očami, vyzerali ako dve ryby snažiace sa uniknúť zo siete červených vlákien. Mal vyblednutý klobúk so strechou vyvrátenou po celom obvode a na tričku sivý, kedysi čierny kabát. Tarwater, sediaci za stolom naproti nemu, uvidel, ako sa na jeho tvári objavili červené povrazy a ako ním prešla triaška. Ani čo by to chvenie začínalo otrasmi v srdci a šíriло sa von a práve vychádzalo na povrch. Ústa starého muža sa na jednej strane prudko stočili nadol a zostal sedieť presne ako dovtedy, dokonale vyvážený, chrbát dobrých šesť palcov od operadla stoličky a brucho zakliesnené pod hranou stola. Jeho oči, mŕtvo strieborné, boli upreté na chlapca oproti.

Tarwater cítil, ako sa triaška presúva a zľahka ním prechádza. Vedel, že starý muž je mŕtvy bez toho, aby sa ho musel dotknúť, zostal sedieť oproti telu, dojedol raňajky akosi ticho zahanbený, ako keby bol v prítomnosti novej osoby a nevedel, čo povedať. Napokon prehovoril hašterivým tónom: „Len pokoj. Povedal som ti, že to spravím dobre.“ Znelo to ako cudzí hlas, ako keby smrť zmenila jeho, a nie prastrýka.

Postavil sa a vyniesol tanier zadnými dverami a položil ho na najnižší schod a dva dlhonohé čierne kohúty sa prihnali cez dvor a dojedli, čo na ňom bolo. Sadol si na dlhú borovicovú debnu na zadnej verande a jeho ruky začali neprítomne rozmotávať kus povrazu, kým jeho chmúrna tvár hľadela vpred, za čistinu, ponad lesy, čo sa rozprestierali v sivých a fialových vlnách až k miestu, kde sa dotýkali belasej hradby stromov opretej o prázdnu rannú oblohu.

Powderhead bol ďaleko nielen od prašnej cesty, ale aj od chodníkov a cestičiek pre povozy, a aj najbližší susedia, nie bielej farby pleti, museli prejsť cez les, odhrňajúc slivkové konáre, aby sa tam dostali. Kedysi tam boli dva domy, teraz už tam bol len jeden s mŕtvym majiteľom vo vnútri a žijúcim majiteľom vonku na verande, vyčkávajúcim pred tým, než ho pochová. Chlapec vedel, že skôr, ako sa začne čokoľvek iné, bude musieť starého muža pochovať. Ako keby na ňom musela byť hlina, až potom bude celkom mŕtvy. Zdalo sa, že mu tá myšlienka poskytuje odročenie niečoho nástojčivého.

Pred niekoľkými týždňami začal starý muž na ľavej strane sadiť lán kukurice a potiahol ho poza plot takmer na úroveň domu. Dva ostnaté drôty tak prechádzali stredom pozemku. Línia hmly v tvare hrbu sa k nim zakrádala sťa biely lovecký pes pripravený podliezť ich a plaziť sa cez dvor.

„Posuniem ten plot,“ povedal Tarwater. „Môj plot nebude uprostred poľa.“ Hlas bol silný a zvláštny a nepríjemný. V hlave pokračoval: Nepatrí tebe. Patrí učiteľovi.

Patrí mne, povedal Tarwater, lebo som tu a nikto ma stadeto nedostane. Keď si nejaký učiteľ príde nárokovat majetok, zabijem ho.

Teraz ťa Pán môže vyslať, pomyslel si. Všetko bolo ponorené v úplnom tichu a chlapec cítil, ako sa mu začína vzdúvať srdce. Zadržiaval dych, ako keby mal každú chvíľu

začuť hlas zhora. Po chvíli začul pod verandou hrabať sliepku. Prudko si prešiel rukou popod nos a postupne mu tvár opäť vybledla.

Mal na sebe zašlé montérky a sivý klobúk natiahnutý cez uši ako čapicu. Dodržiaval strýkov zvyk nikdy si neskladať klobúk, okrem spania. Do tej chvíle vždy dodržiaval strýkove zvyky, ale: Keď chcem ten plot posunúť predtým, než ho pochovám, nebude duše, ktorá by mi v tom zabránila, myslel si, nepovstane žiaden hlas.

Najprv ho pochovaj, nech to máš za sebou, povedal silný, neprijemný hlas neznámeho. Vstal a išiel hľadať lopatu.

Borovicová debna, na ktorej sedel, bola strýkova rakva, ale nemal v úmysle ju použiť. Starý muž bol príliš ťažký na to, aby ho chudý chlapec dokázal prehodiť cez okraj, a hoci starý Tarwater debnu pred niekoľkými rokmi sám zostrojil, povedal, že keby nebolo rozumné snažiť sa ho do nej dostať, keď príde jeho čas, má ho dať Tarwater do diery len tak, hlavné je, aby bola hlboká. Chcel ju hlbokú desať stôp, nie len osem. Debnu vyrábal dlho, a keď ju dokončil, vyryl do veka MASON TARWATER, V PÁNU a vliezol do nej tam, kde stála, na zadnej verande, a nejaký čas v nej ležal, nebolo z neho vidieť nič okrem brucha, ktoré vyčnievalo von ako prekvasený chlieb. Chlapec stál pri debne a skúmal ho. „Toto je koniec nás všetkých,“ povedal s potešením starý muž a jeho chrapľavý hlas bodro znel v rakve.

„Je ťa na tú debnu príliš veľa,“ povedal Tarwater. „Budem si musieť sadnúť na vrchnák a stlačiť ťa, alebo počkať, kým trochu nahniješ.“

„Nečakaj,“ povedal starý Tarwater. „Počúvaj. Ak nebude rozumné tú debnu použiť, keď príde čas, ak ju neuvládzeš zdvihnúť alebo niečo také, len ma dostaň do jamy, hlavne, aby bola hlboká. Chcem, aby mala desať stôp, nie

len osem, desať. Môžeš ma k nej aj odgúľať, keď to inak nepôjde. Budem sa gúľať. Zober dve dosky a polož ich na schody a spusti ma po nich dole a začni kopať tam, kde zastanem, a nenechaj ma spadnúť do jamy, kým nebude dosť hlboká. Podopri ma nejakými tehliami, aby som sa do nej neskotúľal, a daj pozor, aby ma psy nezhodili skôr, než bude hotová. Psy radšej zavri,“ povedal.

„Čo keď umrieš v posteli?“ spýtal sa chlapec. „Ako ťa dostanem dole po schodisku?“

„Neumriem v posteli,“ povedal starý muž. „Len čo začujem volanie, rozbehnem sa dole. Dôjdem tak blízko k dverám, ako len budem môcť. Keby som sa zasekol tam hore, budeš ma musieť po schodoch skotúľať, to je všetko.“

„Môj Bože,“ povedalo dieťa.

Starý muž sa v debne posadil a položil päť na okraj. „Počúvaj,“ povedal. „Nikdy som od teba veľa nežiadal. Zobral som ťa a vychoval som ťa a zachránil som ťa pred tým somárom v meste a jediné, čo si za to teraz pýtam naspäť, je, keď umriem, dostať ma do zeme, kam mŕtvi patria, a postaviť nado mňa kríž, aby bolo vidno, že tam som. To je všetko, čo na tomto svete od teba chcem. Nechcem od teba ani toľko, aby si zavolať negrov a skúsili ste ma spolu dostať na parcelu s mojím tatkom. Mohol by som to od teba chcieť, ale nechcem. Robím všetko pre to, aby si to mal ľahké. Iba to chcem, aby si ma dostal do zeme a postavil kríž.“

„Budem rád, keď ťa dostanem do zeme,“ povedal Tarwater. „Budem príliš vyčerpaný na to, aby som staval nejaký kríž. Neobťažujem sa maličkosťami.“

„Maličkosti!“ zasyčal strýko. „Zistíš, čo je to maličkosť v deň, keď sa tie kríže stretnú! Riadne pochovať mŕtvych je možno jediná pocta, akú si kedy vzdáš. Zobral som ťa sem, aby som ťa vychoval ako kresťana, viac ako kresťana, ako proroka!“ hulákal, „a to bremeno bude na tebe!“